

УДК 343.1

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ЖУРНАЛІСТІВ В УКРАЇНІ: РЕФЛЕКСІЯ ПІДХОДУ

О. Марін

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна,
e-mail: okmarin@ukr.net*

Проаналізовано перегляд системи кримінально-правової охорони журналістів в Україні, сучасний стан нормативно-правової регламентації кримінальної відповідальності за посягання на законну професійну діяльність журналістів; причини посилення такої відповідальності; можливість виділення окремого родового об'єкта кримінально-правової охорони та обґрунтованість появи нового видового об'єкта охорони, який названий у законі «злочини проти журналістів». Систему злочинів проти журналістів становлять посягання на один (подібний) безпосередній об'єкт. Розглянуто підстави, за якими стверджують, що злочинами, основним безпосереднім об'єктом яких є законна професійна діяльність журналістів, вважають посягання, передбачені ст. 171, 345¹, 347¹, 348¹, 349¹ КК України. У роботі констатовано, що введення у КК норм, які б встановлювали кримінальну відповідальність журналістів за зловживання ними своїми правами та недбале ставлення до своїх обов'язків, забезпечувало б баланс між «кримінально-правовим захистом прав» та «кримінально-правовим примушуванням до виконання обов'язків», що було б цілком природним явищем, врівноваженням кримінально-правового впливу.

Ключові слова: кримінально-правова систематика, матриця, систематичний метод, прогалина у кримінальному законі, баланс.

Можливо, хтось ще не усвідомив того факту, що сучасне суспільство стрімко увійшло в інформаційну еру. Інформація стала не лише продуктом та товаром на ринку, а й чинником, який впливає на майже на всі процеси не лише в українському суспільстві, а й у світі загалом. Роль засобів масової інформації у формуванні ставлення суспільства до окремих подій – неоціненна. Підтвердженням того є поява та активне використання понять «інформаційні війни», «гібридні війни», створення Міністерства інформаційної політики України. У цьому контексті об'єктивно зростає роль продуцентів інформації та осіб, які випускають її в обіг, – журналістів.

Кримінальне право не стоїть осторонь у питанні своєрідної регуляції обігу інформації як наслідку професійної діяльності журналістів. Однак природа кримінально-правового регулювання цієї проблеми непомітно для більшості суб'єктів, залучених до правозастосовної та правозастосовної діяльності, змінилася. Зі злочину, який посягав на «інші особисті права та свободи людини і громадянина», суспільно небезпечна поведінка щодо журналістів «zasлужила» самостійний об'єкт кримінально-правової охорони у розділі XV Особливої частини – «злочини проти журналістів».

Зміна правової природи кримінально-правової охорони журналістів, як видається, потребує перегляду системи такої охорони.

Ця проблема, враховуючи те, що одержала нормативне регулювання у лютому 2016 року, не стала предметом прискіпливої уваги з боку представників кримінально-правової науки. Донедавна й єдиній статті – 171 КК України – не було приділено належної уваги. Цій проблемі присвячували свої праці Р. Вереша [5, с. 86–89], Л. Костенко [8], Я. Безпала [2, с. 235–241]. Загалом – досить дивна ситуація, адже проблема посягань на права журналістів набула достатньо

широкого розголосу та резонансу. Щоправда у більшості випадків завдяки самим журналістам. Корпоративний дух у цій сфері як ніде сильний. Останнім часом стали з'являтися публікації критичного змісту, які стосуються відповідних змін у КК – С. Лихова у своїй статті поставила під сумнів потребу появи у тексті закону спеціальних норм, які спрямовані на додатковий захист журналістів, відзначаючи наявний арсенал кримінально-правових заборон [9].

Метою цієї статті є перегляд (рефлексія) підходу до створеної нині системи кримінально-правової охорони журналістів в Україні.

Під рефлексією у цій статті ми розуміємо унікальну здатність людської свідомості в процесі сприйняття діяльності сприймати й саму себе, внаслідок чого людська свідомість постає як самосвідомість (знання про знання або думка про думку) [16]. Фактично йдеться про перегляд системи кримінально-правової охорони журналістів в Україні.

Протягом 2015–2016 років кримінальне законодавство у цій частині зазнало істотних змін. Верховна Рада України прийняла два Закони України: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» від 14.05.2015 [14] та «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів» від 04.02.2016 [15].

Серед причин необхідності прийняття таких, здається, екстраординарних заходів, ініціатори законопроекту називають невиконання в Україні окремих принципів Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи № R (96) 4 «Про захист журналістів за умов конфліктів і тиску» (ухвалена 3 травня 1996 року на 98-1 сесії) [13]. Такими принципами, на думку законодавця, є: держави-члени Ради Європи мають дати вказівки своїм військовим і поліцейським силам надавати журналістам необхідні та достатні захист і допомогу, якщо вони їх потребують, і ставитися до них, як до цивільних осіб (принцип №8); держави-члени Ради Європи повинні розслідувати інциденти з порушенням фізичної недоторканості журналістів, що відбулися в межах їхньої юрисдикції, а також держави-члени Ради Європи мають застосовувати всі необхідні засоби, щоб притягти до відповідальності тих, хто стоїть за цими порушеннями, незалежно від того, планувалися, заохочувалися чи здійснювалися вони особами, які належать до терористичних або інших організацій, особами, які працюють на уряд чи інші органи державної влади, або ж особами, які діють на власний розсуд (принцип №12) [13]. Чи допоможуть запропоновані та прийняті зміни до КК реалізації вказаних принципів – видно з першого погляду – ні. Отже, мусимо шукати інші причини, аніж ті, які наведені як офіційні у пояснювальній записці до законопроекту.

Причинами такої ситуації, напевне, є два взаємопов'язані чинники: об'єктивний та суб'єктивний. Складно заперечити, що професійна діяльність журналіста має досить великий соціальний вплив та перетворилася в Україні у небезпечну професію. Буквально під час написання цих рядків у ефірі каналу СТБ (03.05.2016 18-00) показали сюжет, у якому йшлося про посягання на життя журналістів «7-го каналу» у м. Одеса зі застосуванням вогнепальної зброї, показано відповідні відеозаписи. А телеканал 1+1 в ефірі 2 березня 2018 року у вечірній програмі ТСН знов порушив проблему безкарності посягань на журналістів (у 2017 році говорять про понад 90 нападів). Автори, які досліджували проблеми кримінальної відповідальності за посягання на журналістів, відзначають достатню поширеність посягань на журналістів: у 2014 році зафіксовано 7 випадків убивств журналістів, 286 випадків побиття і нападів на журналістів, 148 випадків перешкоджання

законній професійній діяльності журналістів та 138 випадків цензури; у 2015 році – 2 випадки вбивств журналістів, 58 випадів побиття і нападів, 105 випадків перешкоджання професійній діяльності журналістів та 12 випадків цензури [7, с. 75].

Сумнівів у важливості журналістської професії немає, про це говорять і моральні лідери українського суспільства: «журналістика – надзвичайно важливий елемент демократичного ладу, бо допомагає людині розуміти й вирішувати важливі життєві справи правильно, ефективно і послідовно. Журналістика, – на думку Любомира Гузара, – не має бути суто інформуванням. Журналіст повинен подавати матеріал так, щоб допомагати людині розвиватися, спонукати її задуматися і над собою, і над усім, що відбувається навколо» [4]. Складно посперечатися з тим, що журналістика – соціальний інститут, створений з метою забезпечення всебічного й об'єктивного інформування всіх суб'єктів суспільного життя про соціальну дійсність, що необхідне для оптимального функціонування всіх інших соціальних інститутів і суспільства і загалом як саморегульованої системи. Соціальна місія журналістики полягає у формуванні громадської думки та управлінні масовими емоціями [6].

Поява у кримінальну законі комплексу норм, які встановлюють кримінальну відповідальність за посягання на журналіста та його професійну діяльність завдячує їй суб'єктивним чинникам. Так, ще до парламентських виборів 2014 року інформаційний простір держави заповнила дискусія про можливість «входження» професійних журналістів у Верховну Раду як парламентарів. Зазначалося, що у наступній Верховній Раді можуть опинитися щонайменше з десятків активних журналістів, а разом із тими, хто в допарламентському «минулому житті» тривалий час попрацював у ЗМІ – і зо два десятки (бо ж, наприклад, № 2 у списку Блоку Петра Порошенка Юрій Луценко колись був шеф-редактором полум'яно опозиційної газети «Грані плюс»). Отож, не випадково інтернет-форуми зараз переповнені дискусіями: журналіст іде в депутати – це добре чи це погано [3]? Так і сталося – професійні журналісти перетворилися на професійних політиків.

Яка ж система кримінально-правової охорони журналістів з'явилася станом на зараз.

Є всі підстави стверджувати, що злочинами, основним безпосереднім об'єктом яких є законна професійна діяльність журналістів, є посягання, передбачені ст. 171, 3451, 3471, 3481, 3491 КК України.

Усі наведені посягання спрямовані на заподіяння шкоди законній професійній діяльності журналіста, під якою, відповідно до примітки до ст. 3451 КК України доцільно розуміти систематичну діяльність особи, пов'язану зі збиранням, одержанням, створенням, поширенням, зберіганням або іншим використанням інформації з метою її поширення на невизначене коло осіб через друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації, інформаційні агентства, мережу Інтернет. Статус журналіста або його належність до засобу масової інформації підтверджує редакційне або службове посвідчення чи інший документ, виданий засобом масової інформації, його редакцією або професійною чи творчою спілкою журналістів.

Тож, основний безпосередній об'єкт відповідних злочинів характеризується такими складовими:

1) суб'єктивним складом – провадити її може тільки журналіст – особа з редакційним або службовим посвідченням чи іншим документом, виданим засобом масової інформації, його редакцією або професійною чи творчою спілкою журналістів. Саме журналіст вступає у відповідні відносини з іншими суб'єктами – фізичними та юридичними особами, громадами, державою з приводу предмета журналістської діяльності – інформації;

2) змістом таких відносин є систематична діяльність особи, що пов'язана з збиранням, одержанням, створенням, поширенням, зберіганням або іншим використанням інформації;

3) предметом відповідної діяльності є поширення інформації на невизначене коло осіб через друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації, інформаційні агентства, мережу Інтернет.

Чи наділені окреслені вище відносини здатністю виступати самостійним об'єктом кримінально-правової охорони, чи заслуговують на таку – питання наразі відкрите. Станом на сьогодні, законодавець вирішив надати їм значення видового об'єкта кримінально-правової охорони, охопивши названі вище норми у розділ XV Особливої частини КК «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів». Щоправда не може пропустити саркастичне зауваження: якщо вже створювати «систему норм, які спрямовані на охорону законної професійної діяльності журналістів», то не потрібно забувати у невластивому тепер розділі V Особливої частини КК «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» ст. 171 «Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів». Місце цієї статті тепер у розділі XV Особливої частини КК.

Варто додати, що питання надання журналістам окремої кримінально-правової охорони у самостійному розділі Особливої частини КК вже було предметом висловлення певної наукової позиції. Професор С. Лихова зазначає, що навіть, якщо уявити, що з'явиться ідея захищати інтереси журналістів окремим розділом, то родовим об'єктом тут варто визнати правові відносини, які складаються у процесі реалізації права журналістів на свободу слова (тоді право інших громадян та ту саму свободу слова треба захищати якимось інакше), а безпосередніми об'єктами в кожній зі запропонованих статей треба вважати життя, здоров'я, власність тощо. Але, на думку вченої, такий підхід у КК України не є невідправданим. Відповідно до принципу структурності в основі поділу Особливої частини КК України наявне розуміння родового об'єкта, а не такий елемент юридичного складу злочину, як потерпілий [9]. Окрім того, складно заперечити позиції Є. Письменського, який відзначив, що наявний стан кримінально-правового забезпечення охорони журналістської діяльності, навіть без урахування внесених коректив до КК України, є більш ніж достатнім. Вочевидь, проблеми ефективного правового захисту журналістів як представників «четвертої гілки влади» передусім криються в механізмі застосування відповідних кримінально-правових заборон (точніше його удосконаленні), а не в їх нагромадженні [11, с. 152]. Надмір кримінально-правового регулювання, викликає достатньо обґрунтоване обурення з боку вчених [17, с. 78–85]. З іншого боку, нова кримінально-правова матерія зазнає менш емоційного аналізу [10, с. 398–403]. Не будемо гарячкувати й ми. Звернемо увагу на інший бік проблеми, як нам видається, методологічно важливіший, ніж ті, про які писалося вище і до цього.

Наявний стан кримінально-правової охорони законної професійної діяльності журналістів перетворює цю суспільну категорію на, так званого, спеціального потерпілого у кримінальному праві – особу, вчинення дій відносно якої з певною метою, зумовлює потребу кваліфікувати посягання не за загальними нормами про кримінально-правову охорону життя та здоров'я, свободу, власність та інші цінності, блага, відносини просто людини, а за спеціальними нормами, сукупність яких була окреслена вище. Таке «привілейоване» становище у кримінальному праві мають очевидно не лише журналісти. Поверхневий аналіз кримінального

законодавства дає можливість виділити ще, як мінімум, чотири види спеціальних потерпілих, які у кримінальному праві України підлягають такій самій охороні, як і журналісти: працівник правоохоронного органу; державний або громадський діяч; суддя; захисник тощо.

Систему норм, спрямованих на охорону цих видів спеціальних потерпілих у кримінальному праві, можна проілюструвати такою своєрідною матрицею:

Таблиця

Об'єкти кримінально-правової охорони та її засоби, які містяться у КК України (переважно спеціальні норми)							
Категорія спеціального потерпілого	Особиста безпека та здоров'я	Власність	Життя	Особиста свобода	Нормальна професійна діяльність	Убезпечення від зловживань	Убезпечення від недбалого виконання
Працівник правоохоронного органу	345 Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу	347 Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу...	348 Посягання на життя працівника правоохоронного органу...	349 Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника	343 Втручання у діяльність працівника правоохоронного органу...	364 Зловживання владою або службовим становищем	367 Службова недбалість
Державний або громадський діяч	346 Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча	352 Умисне знищення або пошкодження майна службової особи або громадянина, який виконує громадський обов'язок	112 Посягання на життя державного або громадського діяча	349 Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника	344 Втручання у діяльність державного діяча	364 Зловживання владою або службовим становищем	367 Службова недбалість
Суддя	377 Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного	378 умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного	379 Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного ...	349 Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника	376 Втручання у діяльність судових органів	364 Зловживання владою або службовим становищем	367 Службова недбалість
Захисник	398 Погроза або насильство щодо захисника	399 Умисне знищення чи пошкодження	400 Посягання на життя захисни-	147 Захоплення заручників	397 Втручання у діяльність захисника чи пред-	365-2 Зловживання повноваженнями особами,	-

	чи представника особи	майна захисника чи представника особи	ка чи представника особи ...		ставника особи	які надають публічні послуги	
Журналіст	345-1 Погроза або насильство щодо журналіста	347-1 Умисне знищення або пошкодження майна журналіста	348-1 Посягання на життя журналіста	349-1 Захоплення журналіста як заручника	171 Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів	-	-

Чому в цьому випадку ми говоримо вже не про сукупність, а про систему норм? А тому, що «привілею» бути спеціальним потерпілим у кримінальному праві повинен кореспондувати обов'язок нести відповідальність за сумлінне використання своїх можливостей, якими особа наділена у зв'язку зі спеціальним статусом, який додатково охороняється. У наведеній таблиці подано норми, які встановлюють відповідальність «привілейованих» осіб за неправильне використання власних привілеїв.

Таким способом забезпечується баланс між правом та обов'язком. Адже очевидно, що інші особи, спеціальний статус яких надає їм додатковий кримінально-правовий захист (службові особи, особи, які надають публічні послуги), несуть кримінальну відповідальність за зловживання таким статусом, або за недбале його використання – іншими словами: за умисне чи необережне заподіяння шкоди власне завдяки тим додатковим можливостям, які дано їм за професією (посадою, службою, наданням послуг тощо). У зв'язку із наведеним постає питання, чи може професійна діяльність журналіста заподіяти істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб? Питання риторичне. В сучасних умовах представники «четвертої влади» мають вплив на суспільні відносини не менший, ніж представники інших «трьох влад». Наприклад, Оксфордський словник обрав прикметник «постправдивість» міжнародним словом 2016 року. Поняття набуло поширення після референдуму про вихід Британії з ЄС та виборів президента США 2016 року. Що це за явище? Політика постправди (постправдива політика, політика післяправди) – політичні дії та мислення, за яких об'єктивні факти є менш впливовими у формуванні громадської думки, ніж заклики до емоцій і особистих переконань. Тобто, це політика, яка спирається на почуття та власні переконання, що насправді не мають під собою реальних підстав (фактів). При цьому об'єктивна істина не фальсифікується чи піддається сумніву, а просто відсувається або «відходить на другий план» [12]. Провідниками такої політики умисно чи необережно можуть ставати і професійні журналісти.

Окрім того, не варто забувати і про маніпуляцію громадською думкою з боку ЗМІ, яка часто не є умисною формою впливу на суспільство, однак, не менш при цьому небезпечною. Цей момент був відзначений не українськими дослідниками, а представниками правової науки європейських країн. В одній із перекладених праць, наголошено на такому аспекті: «спочатку суто безпосередня гласність судового процесу з розвитком засобів масової інформації трансформувалися в публічність засобів масової інформації. Дотепер юстиція послідовно заперечувала проти вимоги відкритості процесу для радіо або телебачення. І без цього негативний вплив, який справляють засоби масової інформації, формує упередження, які

взагалі не варто враховувати, тим більше, що *ЗМІ маніпулюють всіма учасниками процесу – часто навіть неусвідомлено*. Завдання незалежної юриспруденції – заперечувати цю небезпечну маніпуляцію на всіх рівнях та роз'яснити учасникам процесу про це. Не в останню чергу необхідно сприяти самоконтролю засобів масової інформації, які мають підвищену відповідальність при здійсненні функції контролю в межах принципів гласності» [1, с. 153]. Автор цієї статті також неодноразово був свідком приблизно таких діалогів журналістів та політиків, які лунали з екранів телевізорів: «Журналіст, – суд виніс вирок корупціонеру та відпустив його під заставу! Політик, – ми не маємо некорумпованих судів, всюди самі хабарники!». Що має думати при цьому глядач, який в абсолютній більшості не має навіть базової юридичної підготовки: всюди самі хабарники! Руйнується довіра до суду, часом і не безпідставно. Однак, треба розуміти, що будь-яка влада працює завдяки переконанню та примусу і якщо руйнувати можливість переконання (довіра), то залишається тільки примус, а держава, яка часто використовує примус – далека від демократичної. Тому шкода від такої, будемо вірити, несвідомої маніпуляції, очевидна та величезна.

Усвідомлюючи те, що наявність у КК України заборони якого-небудь діяння під страхом покарання за його вчинення, має досить обмежений вплив на динаміку певної небажаної поведінки, все ж таки вважаю, що введення у КК норм, які б встановлювали кримінальну відповідальність журналістів за зловживання ними своїми правами та недбале ставлення до своїх обов'язків, мало б хоч якийсь вплив на певні суспільні відносини, а головне, забезпечувало б баланс між «кримінально-правовим захистом прав» та «кримінально-правовим примушуванням до виконання обов'язків», що було б цілком природним явищем, урівноваженням кримінально-правового впливу.

Щодо редакції статей КК, які б містили відповідні норми – це предмет окремої уваги. Тут же хотілося би відзначити, що склади відповідних злочинів, повинні, як видається, містити аналогічні ознаки, які законодавець встановив для службових осіб та осіб, які надають публічні послуги у ст. 364, 364-1, 365-2 та 367 КК України.

Ця стаття, насправді не про журналістів, а про метод. Зараз я можу наразитися на критику за застосування «невідповідної» термінології, але спробуємо. Серед методів тлумачення, які використовують у праві загалом, та у кримінальному праві, зокрема, підручники 90-х років минулого століття активно називали «систематичний метод». Учені, часом, цілком справедливо критикували саме таку назву, стверджуючи про «кальку з російської», «термін, який характеризує кількість повторень, а не те, що покладено у основу тлумачення» тощо. І справді, якщо ставити в основу тлумачення систему права, кримінального права, то й спосіб, метод мав би називатися не «систематичним», а «системним». А як би мав називатися метод, а основу якого покладена кримінально-правова систематика. Очевидно, систематичним. Так от, використання у дослідженнях положень кримінально-правової систематики, власне систематичного методу, відкриває нові горизонти, дає нові можливості.

У цій роботі наведено приклад відшукування прогалини у кримінально-правовому регулюванні, прогалини в Особливій частині КК – явища, яке заперечує абсолютна більшість учених-криміналістів, але яке, як видається, об'єктивно існує та може бути виявлене за допомогою кримінально-правової систематики.

Список використаних джерел

1. *Альбрехт П.-А.* Забытая свобода. Принципы уголовного права в европейской дискуссии о безопасности / [пер. с нем. Г. Г. Мошака]. Харьков: Право, 2012. 184 с.

2. *Безпала Я.* Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів: тлумачення об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого частиною 1 статті 171 КК України // Публічне право. 2013. № 4. С. 235–241.
3. *Грбовський С.* Депутати-журналісти: чи можливо і як можливо сумістити два фахи // Вибори та ЗМІ 17 вересня 2014 року. URL: <http://vybory.mediasapiens.ua/2014/09/17/-deputaty-zhurnalisty-chy-mozhlyvo-i-yak-mozhlyvo-sumistyty-dva-fahy/>
4. *Гузар Л.* Журналістика – це спосіб життя // Українська правда. 05.06.2015 р. URL: www.pravda.com.ua/columns/2015/06/5/7070339
5. *Вереша Р. В.* Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів (коментар до ст. 171 КК України) // Вісник Академії адвокатури. 2009. № 2 (15). С. 86–89.
6. Журналістика. URL: uk.m.wikipedia.org/wiki/Журналістика.
7. *Каплій О. В.* Посилення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти журналістів у світлі адаптації законодавства України про діяльність ЗМІ до Європейських стандартів // Новітні кримінально-правові дослідження – 2016: зб. наук. пр. / відп. ред. О. В. Козаченко. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 74–76.
8. *Костенко Л.* Кримінальна відповідальність за перешкоджання журналістській діяльності // Юридичний журнал. Київ: Юстиніан, 2008. № 12. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3078>
9. *Лихова С. Я.* Криміналізація суспільно-небезпечних діянь проти журналістів як приклад порушення принципу структурності кримінального закону. URL: eg.nau.edu.ua
10. *Митрофанов І. І.* До розуміння формулювання «кримінально-правове забезпечення охорони професійної діяльності журналіста» // Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (19 жовтня 2016 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. С. 398–403.
11. *Письменський С. О.* Журналістська діяльність в аспекті завдань кримінального права // Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 8–9 жовтня 2015 року. Харків: Право, 2015. С. 151–155.
12. Політика постправди. URL: uk.m.wikipedia.org/wiki/Політика_постправди.
13. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів. URL: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52566
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів: Закон України від 14.05.2015 // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 29. Ст. 264.
15. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів. Закон України від 04.02.2016 // Відомості Верховної Ради України. 2016. №12. Ст.135
16. Рефлексія // Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F_\(%D1%84%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F_(%D1%84%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F))
17. *Шаблістий В. В.* Законна професійна діяльність журналіста як «новий об'єкт кримінально-правової охорони» // Вісник кримінологічної асоціації України. 2016. № 2(13). С. 78–85.

References

1. Al'brekht, P.-A. (2012). *Zabytaia svoboda. Pryntsyty uholovnoho prava v evropejskoj dyskussyy o bezopasnosti*. Khar'kov: Pravo.

2. Bezpala, Ya. (2013). Pereshkodzhannia zakonnij profesijnij diial'nosti zhurnalistiv: tlumachennia ob'iektyvnoi storony skladu zlochnu, peredbachenoho chastynoiu 1 statti 171 KK Ukrainy. *Publichne pravo*, 4, 235–241.
3. Hrabovs'kyj, S. (2014). Deputaty-zhurnalisty: chy mozhlyvo i yak mozhlyvo sumistyty dva fakhy. *Vybory ta ZMI 17 veresnia 2014 roku*. Retrieved from <http://vybory.mediasapiens.ua/-2014/09/17/deputaty-zhurnalisty-chy-mozhlyvo-i-yak-mozhlyvo-sumistyty-dva-fahy/>
4. Huzar, L. (2015). Zhurnalistyka – tse sposib zhyttia. *Ukrains'ka pravda*. 05.06.2015 r. Retrieved from www.prawda.com.ua/columns/2015/06/5/7070339
5. Veresha, R. V. (2009). Pereshkodzhannia zakonnij profesijnij diial'nosti zhurnalistiv (komentar do st. 171 KK Ukrainy). *Visnyk Akademii advokatury*, 2 (15), 86–89.
6. *Zhurnalistyka*. Retrieved from uk.m.wikipedia.org/wiki/Zhurnalistyka
7. Kaplij, O. V. (2016). Posylennia kryminal'noi vidpovidal'nosti za vchynennia zlochniv proty zhurnalistiv u svitli adaptatsii zakonodavstva Ukrainy pro diial'nist' ZMI do Yevropejs'kykh standartiv. *Novitni kryminal'no-pravovi doslidzhennia – 2016: zb. nauk. pr. O. V. Kozachenko (vidp. red). Mykolaiv: Ilion*.
8. Kostenko, L. (2008). Kryminal'na vidpovidal'nist' za pereshkodzhannia zhurnalistiv'kij diial'nosti. *Yurydychnyj zhurnal*, 12. Retrieved from <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3078>
9. Lykhova, S.Ya. *Kryminalizatsiia suspil'no-nebezpechnykh diian' proty zhurnalistiv iak pryklad porushennia pryntsyphu strukturnosti kryminal'noho zakonu*. Retrieved from er.nau.edu.ua
10. Mytrofanov, I. I. (2016). Do rozuminnia formuluvannia «kryminal'no-pravove zabezpechennia okhorony profesijnoi diial'nosti zhurnalista». *Protydiia zlochnosti: teoriia ta praktyka: materialy VII Vseukrains'koi naukovopraktychnoi konferentsii (19 zhovtnia 2016 roku)*. Kyiv: Natsional'na akademiia prokuratury Ukrainy.
11. Pys'mens'kyj, Ye. O. (2015). Zhurnalisty'ka diial'nist' v aspekti zavdan' kryminal'noho prava. *Problemy nauky kryminal'noho prava ta ikh vyrishennia u zakonotvorchij ta pravozastosovnij diial'nosti: Materialy mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii 8–9 zhovtnia 2015 roku*. Kharkiv: Pravo, 151–155.
12. *Polityka postpravdy*. Retrieved from uk.m.wikipedia.org/wiki/Polityka_postpravdy
13. *Poisniuval'na zapyska do proektu Zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo posylennia harantij zakonnoi profesijnoi diial'nosti zhurnalistiv*. Retrieved from w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52566
14. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo posylennia harantij zakonnoi profesijnoi diial'nosti zhurnalistiv. *Zakon Ukrainy vid 14.05.2015*. (2015). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 29, St. 264.
15. Pro vnesennia zmin do Kryminal'noho kodeksu Ukrainy schodo udoskonalennia zakhystu profesijnoi diial'nosti zhurnalistiv. *Zakon Ukrainy vid 04.02.2016*. (2016). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 12, St.135.
16. Refleksii. *Vikipedii*. Retrieved from [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F_\(%D1%84%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F_(%D1%84%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F))
17. Shablistyj, V. V. (2016). Zakonna profesijna diial'nist' zhurnalista iak «novyj ob'iekt kryminal'no-pravovoi okhorony». *Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*, 2(13), 78–85.

*Стаття: надійшла до редакції 01.03.2018
прийнята до друку 03.03.2018*

CRIMINAL LAW PROTECTION OF JOURNALISTS IN UKRAINE: REFLECTION OF THE APPROACH

O. Marin

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: okmarin@ukr.net*

The article is devoted to the review of the system of criminal law protection of journalists in Ukraine. The current state of normative and legal regulation of criminal liability for encroachments on the legitimate professional activity of journalists is analyzed; alongside with the reasons for strengthening of such liability; the possibility of allocating a separate group object of criminal law protection and the reasonableness of the emergence of a new specific object of protection, which is named in the law as «crimes against journalists». The reasons for this situation are two interrelated factors: the objective one and the subjective one. It is difficult to deny that the journalist's professional activity has got a rather large social impact and has become a dangerous profession in Ukraine. Among the subjective factors is the fact that during recent years many professional journalists have turned into professional politicians. The system of crimes against journalists is formed by the encroachments on the same (similar) direct object. It is indicated that there is every reason to assert that crimes, the main direct object of which is the legitimate professional activity of journalists, are the encroachments provided for by Articles 171, 345¹, 347¹, 348¹, 349¹ of the Criminal Code of Ukraine. The main direct object of the corresponding crimes is characterized by the following elements: 1) the composition of subjects - it can only be performed by a journalist - a person with an editorial or service certificate or other document issued by the media, its editorial office or the professional or creative association of journalists. It is the journalist who enters into the relevant relations with other subjects (individuals and legal entities, communities, the state) on the subject-matter of journalistic activity – the information; 2) the essence of such relations is the systematic activity of a person associated with the collection, obtainment, creation, distribution, storage or other use of information; 3) the subject-matter of the relevant activity is the distribution of information among the uncertain circle of persons through the printed mass media, broadcasting organizations, news agencies, the Internet. Other persons whose special status gives them additional criminal law protection (the officials, the persons providing public services) bear criminal liability for abusing such status or for its negligent use – in other words: for intentional or negligent causing damage due to those additional opportunities that are provided to them by their profession (position, service, provision of services, etc.). The paper states that the introduction to the Criminal Code of the norms that would establish the criminal liability of journalists for the abuse of their rights and for the negligence in their duties would ensure the balance between «criminal law protection of rights» and «criminal law coercion to perform the duties», which would be a completely natural phenomenon, the balancing of criminal law influence. It seems that the corpus delicti of the relevant crimes should contain the same characteristics that the legislator has established for the officials and the persons providing public services in Articles 364, 364-1, 365-2 and 367 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: criminal law systematics, matrix, systematic method, gap in the criminal law, balance.